

– впровадження механізму деофшоризації фінансової діяльності фінансових установ та підвищення ефективності системи запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинними шляхом, протидії тероризму;

– удосконалення системи нагляду за учасниками фінансового ринку, що передбачає перехід до нагляду та оверсайта на основі оцінки ризику та моніторингу фінансових установ;

– проведення подальшої інформатизації діяльності фінансового сектору економіки шляхом удосконалення ІТ технологій, захисту інформації та обміну інформацією, що передбачає функціонування реєстру боржників, консолідованої та повної інформації про кредитну історію, удосконалення розкриття інформації в інтересах споживачів та інвесторів.

Основою реалізації регулятивного потенціалу фінансового ринку має стати досягнення ефективного співвідношення саморегулювних і державних імперативів у загальногосподарському механізмі.

УДК 336.02:336.3

Паєнтко Тетяна Василівна,
д.е.н., доцент, професор
кафедри фінансів,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені В. Гетьмана»

ЗАГРОЗИ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Боргова безпека держави є однією з тих проблем, вирішення якої потребує узгодження політичних та економічних інтересів країни. Для України 2014–2015 рр. виявилися безпрецедентним поєднанням політичної, економічної та військової кризи, в результаті якої була зруйнована макрофінансова стабільність. Ключовими ознаками руйнування макрофінансової стабільності стали банківська криза, криза грошової системи (розкручування спіралі інфляція-девальвація), зростання дефіциту державного бюджету, зростання обсягів державного боргу тощо. Всі ці негативні явища розвиваються на фоні загального падіння економіки та поглибленням інституціональних дисбалансів у сфері публічних фінансів.

Одним з найбільш серйозних дисбалансів слід вважати нарощування обсягів зовнішнього боргу, яке відбувається переважно за рахунок залучення позик на не вигідних умовах. Позики залучаються під досить високі відсотки, а зважаючи на те, що сума боргу виражена у валюті, то на фоні триваючої девальвації зовнішній борг наблизився до позначки 100 % ВВП,

що для країни із слабкою економікою є прямою загрозою втрати боргової безпеки. За даними Міністерства фінансів України, у 2014 р. обсяг державного боргу зріс до 70,7 % ВВП, порівняно із 40,2 % ВВП у 2013 р [1]. Тобто, Україна перетнула граничний індикатор боргової безпеки (60 % ВВП) ще у 2014 р. У 2015 р. ситуація погіршилася ще більше, прогнози на 2016 р. також залишаються невтішними.

Серед основних загроз втрати боргової безпеки України слід визначити наступні:

1. Тривалий військовий конфлікт на сході країни, який вимагає нарощування видатків на оборону країни. Так, на 2016 р. передбачено збільшення видатків на оборону до 100 млрд грн, що на 30 % більше, ніж у минулому році. На жаль, фінансування такого обсягу видатків на оборону не може бути покрито тільки за рахунок запровадження 1,5 % військового збору із доходів громадян, тому уряд буд змушений і надалі звертатись до інструментів запозичень.

2. Військовий конфлікт, крім необхідності збільшення прямих видатків на національну оборону, став фактором ще двох пов'язаних загроз. По-перше, це звуження податкової бази, яке відбулося внаслідок кількох причин: втрати частини території, руйнування економічних зв'язків з Росією, втрати доступу до частини джерел сировини тощо. По-друге, необхідність збільшення видатків бюджету на забезпечення підтримки внутрішньо переміщених осіб. Крім того, падіння бізнесової активності в цілому по країні загострив проблему безробіття, вирішення якої також збільшує навантаження на видаткову частину бюджету.

3. Зростання необхідності бюджетної підтримки банківських установ, у т.ч. державних, за рахунок їх докапіталізації. Банківський сектор в Україні наразі знаходиться у скрутному становищі через ситуацію на грошовому ринку. Інфляція робить не вигідним розміщення депозитів у національній валюті, а непрогнозована політика НБУ у частині валютного регулювання не сприяє залученню валютних заощаджень населення, підживлюючи тим самим чорний ринок. Як результат банки практично втратили свою ресурсну базу і орієнтуються на надання супутніх послуг, про що, зокрема, свідчить не тільки зростання пропозиції таких послуг, а і відчутне підвищення їх вартості. Так, тарифи на розрахунково-касове обслуговування зросли у середньому на 30 %. При цьому кредитна активність банків є млявою, оскільки висока вартість банківських кредитів робить їх неприєвними. Тобто, теоретично без державної підтримки багато банківських установ, у тому числі великих, можуть просто не вижити. Однак тоді постає питання, за яким принципом надається така підтримка (механізм її надання є непрозорим і не відповідає твердженню про необхідність порятунку системних банків) і яким є механізм контролю за її використанням. Питання

використання такої підтримки постає особливо гостро, оскільки ряд банківських установ, отримавши кошти, зуміли використати їх на валютні спекуляції (оскільки слідство за цими фактами ще триває, то розголошувати назви таких банків неможна).

4. Необхідність подальшої бюджетної підтримки державних підприємств, серед яких найбільше питань викликає підтримка НАК «Нафтогаз України». З однієї сторони компанія продовжує отримувати кошти від держави, хоча прозорість інформації про їх використання не підвищилась. Пересічним громадянам відома інформація про загальний дефіцит бюджету НАК «Нафтогаз України», однак деталі щодо формування такого дефіциту відсутні. Зокрема, непрозорою є інформація про склад і динаміку адміністративних витрат компанії. З метою скорочення дефіциту НАК «Нафтогаз України» урядом було прийнято рішення про підвищення тарифів на енергоносії для населення. При цьому було очевидно, що більша частина населення не в змозі сплачувати за такими тарифами, особливо якщо вести мову про осіб, які працюють в установах, які фінансуються за рахунок бюджету. Механізм надання субсидій, який був анонсований урядом одночасно із підвищенням тарифів, також викликає низку питань. По-перше, виникає потреба в обслуговуванні додаткових фінансових потоків (субсидій), що однозначно супроводжується зростанням витрат, причому витрат бюджетних. По-друге, розширення цієї сфери використання бюджетних коштів є додатковим чинником зростання ризику корупції, оскільки перевірити законність надання субсидії досить складно. Навіть якщо повернутися до практики перевірки побутового стану отримувачів субсидій, то знову постає проблема додаткового фінансування на здійснення таких заходів.

Зважаючи на викладене вище, основними пріоритетами у подоланні загроз боргової безпеки України на наступні кілька років мають стати такі:

1. Удосконалення механізмів управління державним боргом, переорієнтування використання позикових коштів на інвестиційні потреби, а не на поточне споживання.

2. Забезпечення дотримання національних інтересів на міжнародній арені, у тому числі і у частині вартості запозичених коштів та термінів їх погашення.

3. Підтримка кредитного рейтингу країни, що може бути забезпечене за умови дотримання двох перших пріоритетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний веб-портал Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: minfin.gov.ua.